

NIEUWE REVU'S DESKUNDIGE GIDS VOOR HET WK

Zo overleef je Brazilië

Alles wat je moet weten voor een veilig en vooral feestelijk verblijf in het gastland van het WK. Vier deskundigen beantwoorden al je vragen. Zoals: waar vind je de sappigste picanha's? De krachtigste caipirinha's? Mag je met je Hollandse bierbuik wel het strand van Ipanema op? En wat moet je vooral niet doen als je verdwaald bent en in een favela terecht bent gekomen?

Door **Bram de Graaf & Robert Heukels** Fotografie **Corné van der Stelt**

DE EXPERTS

Lilian Vieira (47), zangeres

Geboren in Brazilië, woont al 25 jaar in Nederland en werd bekend als frontvrouw van Zuco 103. Treedt tegenwoordig op met haar eigen band Lilian Vieira's Samba Soul, zoals op 15 juni in het Vondelpark in Amsterdam (voor meer informatie: lilianvieira.com).

Robert Vuijsje (43), schrijver

Was tien jaar met een Braziliaanse vrouw en kwam er vaak. De oud-Nieuwe Revu-redacteur debuteerde in 2008 met *Alleen maar nette mensen*, de rest is geschiedenis. Vuijsje gaat dit WK voor *Hard Gras* naar Brazilië. In oktober verschijnt zijn eerste kinderboek, *Alleen maar stoute kinderen*.

Bram Reijnders (39), kunstenaar

In 1993 nog een van de hoofdpersonen in een Nieuwe Revu-verhaal over timesharing op Tenerife, inmiddels een internationaal succesvol kunstenaar. Vertoefde jaren in Brazilië en maakte de Braziliaanse kunst hier bij een groter publiek bekend.

Nina Jurna (45), correspondentente

Werkt onder andere voor de NOS, *RTL Nieuws* en *Het Parool*. Heeft jaren in Suriname gewoond en is in 2011 verhuisd naar Rio de Janeiro. Ze maakt daar nu reportages voor *Studio sport*, *EenVandaag* en de Surinaamse televisie over het land.

WAT TE ETEN?

De churrasco is inmiddels ook in Nederland bekend; sappige stukken gegrild vlees aan een spies, door de obers aan tafel voor je afgesneden. 'Ik mis dat echt,' zegt Robert. 'Mijn favoriete vlees is picanha, een mals deel van de biefstuk.' Lilian en Nina roemen de moqueca, een visgerecht met kokosmelk en palmolie.

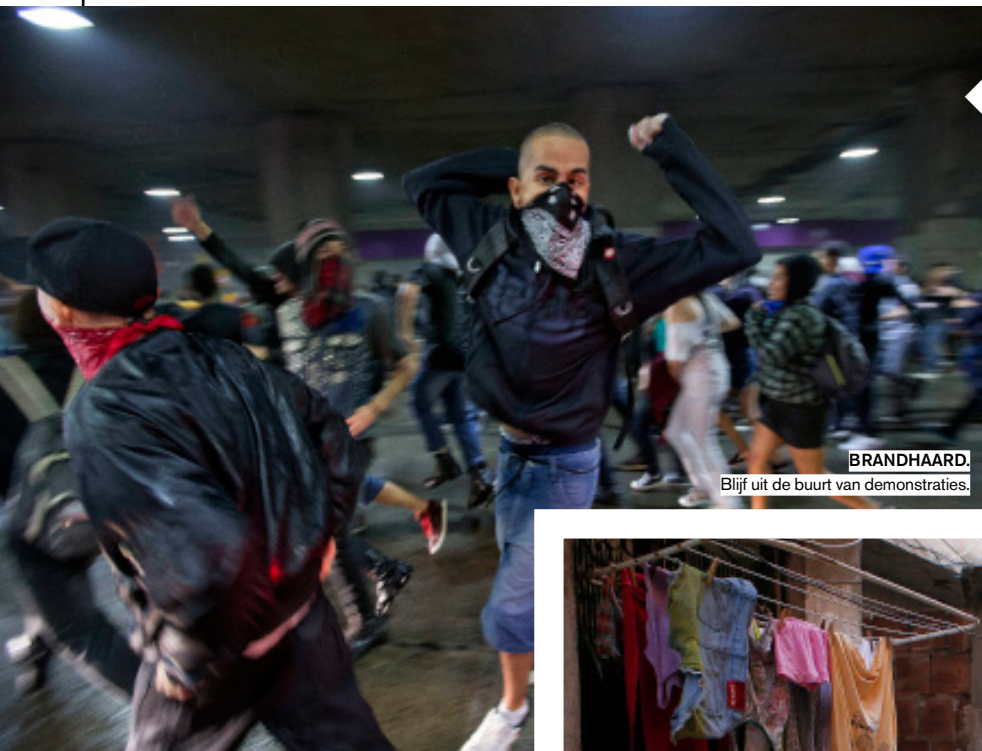
Nina: 'Voor goedkoop en lekker eten moet je naar een zogenaamd kilo-restaurant. Van het enorme buffet kun je van alles opscheppen en dan reken je af wat er op het bord ligt. Soms betaal je niet meer dan een euro per 100 gram.'

Bram houdt van bobo de camarao, een stoofpot van garnalen, yucca en kokos.

Tip van Robert: 'In São Paulo wonen zoveel Japanners dat je er erg goede sushi kunt eten.'

WAT TE DRINKEN?

De klassieke caipirinha natuurlijk, met cachaça (lokale rum), limoen, suiker en een rietje. En veel ijs. Nina vindt, net als Bram, deze traditionele caipirinha het lekkerst. 'Maar je hebt allerlei varianten, waarbij er in plaats van cachaça, wodka wordt gebruikt en in plaats van limoen aardbeien. Tussen het strand van Ipanema en Copacabana

BRANDHAARD.
Blijf uit de buurt van demonstraties.

WELKE STEDEN KUN JE GEZIEN DE RELLEN BETER MIJDEN?

Het ging er enkele weken geleden nog behoorlijk ruig aan toe in Rio en São Paulo. En in speelstad Recife, in het noordoosten, werden winkels geplunderd. Mijd in elk geval de brandhaarden en demonstraties.

TREURIG. 'De vraag is hoe de favelabewoners overleven.'

HOE OVERLEEF JE DE SLOPPENWIJK, DE FAVELA?

Voor het WK zijn de grootste en beruchtste favela's, zoals Rocinha (met net zoveel inwoners als de stad Utrecht), door de politie schoongeveegd. Daar is onlangs de eerste McDonald's geopend. 'Ook Vidigal is een prima favela om naar toe te gaan,' zegt Nina. 'Er zijn leuke barretjes en je kunt een bergwandeling maken. Toch zou ik als toerist niet snel alleen een favela in gaan. Je kent de codes nog niet. En zeker als je lang bent en blond met blauwe ogen val je enorm op. Maar er zijn tegenwoordig georganiseerde tours.'

Robert is een paar keer in favela's geweest. 'De tranen springen je in de

ogen als je de omstandigheden ziet waarin mensen moeten leven. Veel hutjes zijn doorweekt zodra het gaat regenen. Volgens mij moet niet de vraag zijn hoe wij de favela overleven, maar hoe de bewoners dat zelf doen.'

EN DAT HET ZO GEVAARLIJK OP STRAAT IS DAN?

Veel reisgidsen stippen het aan: loop niet opzichtig met een duur horloge over straat, stop niet voor een rood stoplicht. 'Dat geldt vooral 's nachts,' zegt Lilian. 'Zie je geen auto's en weet je dat het veilig is, rij dan maar door. Probeer de sfeer aan te voelen, blijf vooral rustig en kijk goed om je heen.'

Nina: 'Rio is minder gevaarlijk dan wordt beweerd. Zeker rondom de stranden is het rustig. Overdag in de binnenstad is het ook prima, en zelfs in de gepacificeerde favela's – de krottenwijken die in de bergen rondom Rio liggen – kunnen toeristen een kijkje nemen.'

VANWAAR DIE RELLEN?

Omdat de kosten van het WK de pan uit rijzen en veel geld wegvloeit naar de FIFA en corrupte bestuurders. Er is zo'n 8,5 miljard euro uitgegeven, veel meer dan begroot. De FIFA houdt zelf 1,5 miljard over aan het toernooi. De betogers hadden liever gezien dat het geld was gegaan naar sociale projecten als scholing en huisvesting. Ze vinden gehoor bij oud-stervoetballer en tegenwoordig parlementariër Romário. 'Blatter is een dief, corrupt en een son of a bitch,' aldus de voormalige PSV-spits.

IS ROMÁRIO ER DE GROOTSTE SPORTHELD?

Nee, en ook voetballers als Pelé en Ronaldo niet. Het is Ayrton Senna; de Formule 1-coureur die drie keer wereldkampioen werd en 41 Formule 1-races won. Op 1 mei 1994 kwam hij op het circuit van Imola om het leven. Hij kreeg een staatsbegrafenis en er werden drie dagen van nationale rouw afgekondigd.

DE LEUKSTE STAD VOLGENS...

Lilian: 'Ik kan niet kiezen... Rio en Salvador, om de combinatie van natuur, stranden, de mensen en het eten.' Robert: 'Toch Rio. Salvador, Recife en ook Fortaleza zijn prachtige steden; net als Miami en Los Angeles verenigen ze de beste eigenschappen in zich: zowel een grote stad met alles erop en eraan als kilometers strand. Maar Rio heeft alles: historie, schoonheid, strand, extreme afwisselingen, fascinerende sociologische tafereelen, seks, uitgaan, voetbal. Er is niets interessants of spannends dat niet in Rio aanwezig is.' Bram: 'Rio, na het WK snapt iedereen waarom.'

Nina: 'Rio is the best. En dat zeg ik niet alleen omdat ik er woon. Het is een magische stad, omgeven door prachtige natuur. Zee, bergen, een enorm bos midden in de stad en heel warme, vriendelijke mensen. Passie en liefde liggen hier op straat.' Rio de Janeiro dus...

PAS OP VOOR...

Piranha's: deze vleesetende vissen met een lengte van zo'n 30 centimeter leven in groepen in het Amazonegebied. Ze zijn echter alleen echt gevaarlijk in het

HET MOOISTE STRAND VOLGENS...

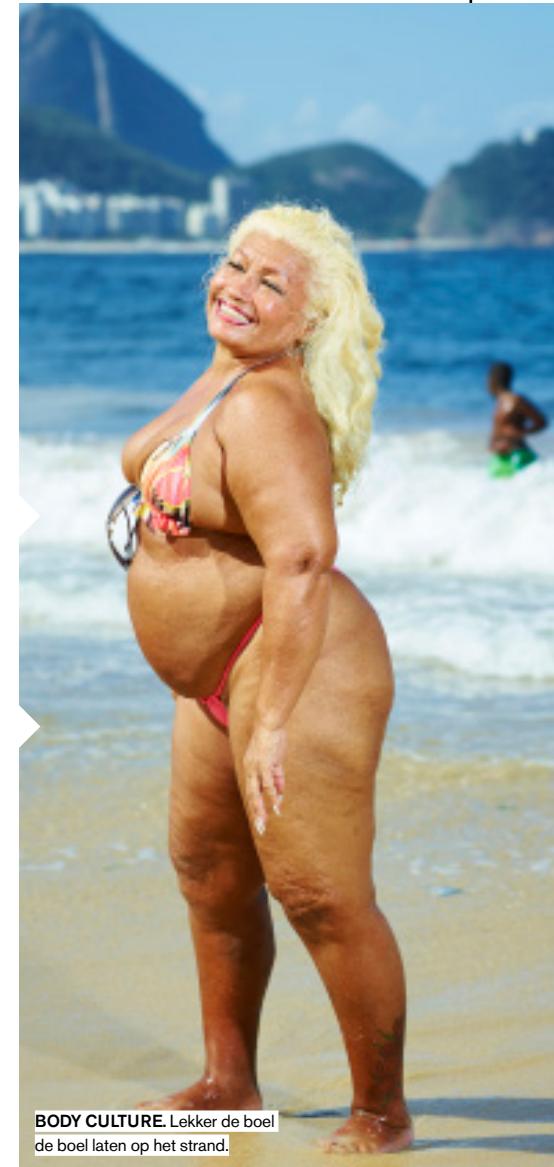
Lilian: 'Morro de São Paulo; een eiland in de deelstaat Bahia. Helder water, heerlijke sfeer, geweldig eten en lieve mensen.' Dit is ook Roberts tip. 'Toen ik er voor het eerst kwam, was het een soort onbewoond eiland waar alleen Brazilianen kwamen. Er mogen geen auto's rijden; je koffers worden met een kruiwagen naar je hotel gebracht. Inmiddels is het er drukker, maar wanneer je het dorp uitloopt, krijg je het gevoel dat je op een onbewoond eiland zit.'

Bram en Nina gaan voor Ipanema, het beroemde strand van Rio. 'Omdat het elke zonnige dag bruist,' zegt Bram. 'Mooi en schoon, helder water en een relaxte sfeer,' zegt Nina.

droge seizoenen als het water troebel is en laag staat.

Anaconda's: wurgslangen die zo'n 8 meter worden en leven in de rivieren en moerassen van het regenwoud. Soms zien ze een toerist voor een hert aan. Of een bosvarken.

De Braziliaanse zwerfspin: komt voor in het regenwoud en bananenplantages. Lijf van het vrouwtje is zo'n 4 centimeter, dat van het mannetje beduidend kleiner. Zeer agressief en zeer giftig; bij een beet meteen tegengif toe laten dienen. Anders kan na zes uur de dood intreden. Je kunt opgelucht ademen: Oranje speelt niet in Manaus dat in het Amazonegebied ligt; na de eerste ronde staan daar ook geen wedstrijden meer gepland.

BODY CULTURE. Lekker de boel de boel laten op het strand.

in Rio ligt Arpoador en op het terras van hotel Arpoador Inn kun je een van de beste caiparinha's van Brazilië krijgen.' In het land kom je ook overal winkeltjes tegen met vruchtensappen en smoothies, zegt Lilian: 'Er zijn zoveel Braziliaanse vruchten die hier niet bekend zijn. Zelf ben ik ben dol op açaí, heerlijk!' En dan is er nog het bier. Robert: 'Bij Brazilië hoort ijskoud bier. In een grote fles die je samen deelt of in extra kleine blikjes, want anders is het binnen een paar minuten warm.' Populaire merken zijn Brahma en Antarctica.

WELK VOORoordeel OVER BRAZILIANEN KLOPT?

In de buurlanden ergeren ze zich aan de grootheidswaanzin van de Brazilianen (een beetje zoals wij dat hebben bij de Duitsers). Alles is er 'o mais grande do mundo' – 'het allergrootste van de wereld'.

Lilian: 'Er is maar één vooroordeel dat écht klopt: dat Brazilianen van een feestje houden!'

Bram: 'En dat ze muziek kunnen maken.'

Robert: 'Brazilianen staan met hun nationalisme totaal anders in het leven dan Nederlanders. Bij voetbalwedstrijden zingen ze, luidkeels en zonder enige ironie, hun volkslied mee. Ze voelen zich echt verbonden met hun land. Voor de

voetballers van het nationale elftal maakt dat echt een verschil, denk ik. Tijdens een wedstrijd voelen ze iedere seconde de honderdvijftig miljoen landgenoten die meelevens. Misschien dat ze daarom ook al vijf keer wereldkampioen zijn en wij iedere keer dat het er in een finale op aankomt verliezen.' Vooroordelen over Rio die kloppen volgens Nina: 'Vrouwen dragen een bikini-string op het strand, iedereen houdt van voetbal en veel draait om seks!'

WELK VOORoordeel KLOPT NIET?

Dat ze lui zijn. Lilian: 'Als je in Brazilië wilt overleven, moet je keihard werken, want sociale voorzieningen zijn er nauwelijks.'

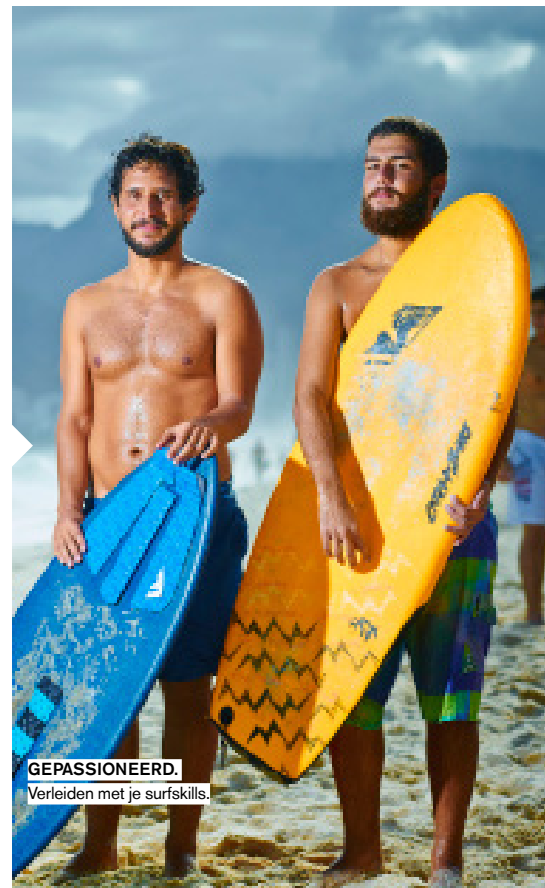

CULO-VERKIEZING. Wie heeft de mooiste bips van het land?

BRAZILIANEN & BILLEN

Wat hebben Brazilianen met billen? Alles! Jaarlijks wordt er gestreden om de titel Miss Bumbum, waar het erom gaat wie de mooiste 'culo' (kont) van het land heeft. Winaressen zijn ware beroemdheden, zoals de 26-jarige Dai Macedo die vorig jaar won. Voorwaarde is wel dat de rondingen puur natuur zijn.

Fortaleza zijn ze van de forro-muziek. Daar is mijn favoriete band Avioes do Forro.' Brazilianen luisteren ook veel naar André Hazes-achtige levensliederen, zoals van Tim Maia. Robert: 'Sommige liedjes kan ik waarderen, soms vind ik het iets te ver gaan met de zelfontroering.' Nina: 'Zorg dat je in elk geval een bekende samba kent. En als je weet wie Tom Jobim is, een bekende dichter en maker van onder andere *The Girl from Ipanema*, maak je indruk. Hij is de held van de bossa nova.'

GEPASSIONEERD. Verleiden met je surfskills.

WAT IS NOT DONE IN BRAZILIË?

Lilian: 'Opzichtige kleding met veel waardevolle dingen als sieraden en camera's; dat is vragen om problemen. Wat je ook niet moet doen: neerkijken op mensen én afdingen.' Bram: 'Scheten laten in het openbaar. Echt!' Nina: 'Een uitnodiging afslaan voor een feest of een etentje! Dat is heel onbeleefd. Geen tijd hebben, is zeker geen excuus, want hier draait alles om genieten van het leven en vooral niet te veel plannen.'

DE MACHO

Lilian: 'Braziliaanse mannen houden van vrouwen, dus ze gaan ervoor. Soms hoor je uit het niets op straat hoe geweldig mooi je bent... Zelfs als het helemaal niet waar is, haha.' Nina: 'Mannen zijn hier heel macho en stoer. En ook zorgzaam. Tegelijkertijd is het hier nog stukken ouderwets dan in Nederland. Veel Braziliaanse mannen hebben liever niet dat hun vrouw werkt en hebben moeite met geëmancipeerde vrouwen. De Braziliaanse vrouwen zijn juist steeds meer gaan werken en verdienen hun eigen geld en dat levert nu soms conflicten op. Mannen zijn hier wel veel gepassioneerder en romantischer. In het uitgaansleven draait het om verleiden en versieren en daar zijn de mannen hier heel goed in.'

MUZIEK DIE JE MOET KENNEN

Muziek maken, dat kunnen ze in Brazilië. Lilian: 'Als je zegt dat je Elis Regina kent of Milton Nascimento ben je goed bezig.' Elis Regina wordt ook wel de Braziliaanse Janis Joplin genoemd (vanwege haar stem en dat ze op jonge leeftijd – 36 was ze – overleed aan een overdosis). Wordt ook als een must know door Bram genoemd. Robert: 'Brazilië kent een enorme muziek-industrie. Veel muziek komt uit Salvador, waar ik Netinho een goede zanger vind. Ook hou ik van Carlinhos Brown. In

BRAZILIAANSE FILMS DIE JE GEZIEN MOET HEBBEN

Central do Brasil (1998): over de zoektocht van de verzorgster en een kind naar diens vader in het noordoosten van Brazilië.
Cidade de Deus (2002): keiharde film over drugs dealende en moordende kinderen in deze favela in Rio.
Tropa de Elite (2007): over een elite-eenheid van de politie in Rio die strijdt tegen drugsbendes en corrupte collega's.

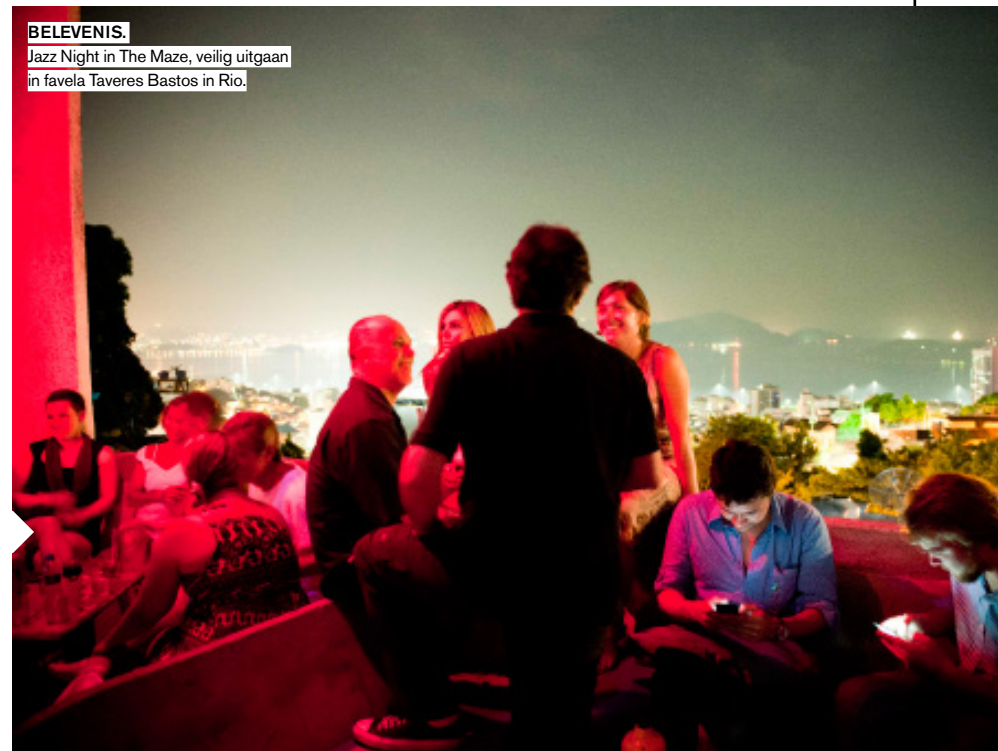
NIET ROUWEN, MAAR FEESTEN. WAAR?

Zoals gezegd, Brazilianen weten hoe ze een feestje moeten bouwen. 'Eigenlijk maakt het niet uit waar je heen gaat, het feest is overal,' zegt Robert. Zijn ex kwam uit Goiânia, het 'Almere van Brazilië'. 'Alleen is een Braziliaanse nieuwbouwtad een stuk vrolijker dan een Nederlandse. In Goiânia was mijn favoriete plek Cervejaria Panoramico, een bar-restaurant in de heuvels van waaruit je neerkijkt op de hele stad.' Bram raadt de Jazz Night in The Maze aan, dat in de veilige favela Taveres Bastos in Rio ligt. Een van 's werelds beste jazzclubs. 'En als je van samba houdt, moet je beslist naar Rio Scenarium in de wijk Lapa, in een oude theateropslag.' Volgens Nina gaan de carioca – de inwoners van Rio – hier zelf ook uit.

In Salvador, een echte zwarte stad waar je de Afrikaanse roots van Brazilië sterk voelt, is veel cultuur en muziek op straat. Uitgaan doe je in het oude centrum Perlourinho, aldus Lilian. 'En in São Paulo, waar je snel verdwaalt omdat die stad zo enorm is, adviseer ik om naar Villa Madalena te gaan. Daar heb je leuke barretjes en clubs. Canto da Ema is geweldig, er wordt forro-muziek gedraaid en er heerst altijd een supersfeer.'

WAAR VIND JE DE MOOISTE MENSEN?

Nina: 'In São Paulo gaan de mannen beter gekleed en zien ze er leuker uit dan in Rio; daar zijn toch slippers en een short de stijl. Hier zeggen ze dat de mooiste vrouwen uit de staat Belo Horizonte komen, maar ik vind de vrouwen in Rio ook prachtig. Er is hier, vanwege het strand een sterke body culture, dus je ziet veel strakke billen en mooie lichamen op het strand.'

BELEVENIS. Jazz Night in The Maze, veilig uitgaan in favela Taveres Bastos in Rio.

Robert: 'In Goiânia zeggen ze altijd: in Goiânia. Dat geloofde ik nooit. Tot ik een keer in São Paulo een plaatselijke connaisseur, helemaal uit zichzelf, hetzelfde hoorde zeggen. Kennelijk is dat een Braziliaans mythe, waar ik me ook wel gedeeltelijk bij kan aansluiten.' En wat vindt Bram? 'De mooiste vrouwen? In Rio natuurlijk! Sensueel, emotioneel en traditioneel.'

MODELLEN

Tegenwoordig komen er tal van top-modellen uit Brazilië, denk aan Gisele Bündchen en Adriana Lima. 'De Braziliaanse vrouw is een mix van zoveel culturen,' zegt Lilian. 'Ze vinden het leuk om er goed verzorgd uit te zien. Ze worden steeds onafhankelijker, dus zijn soms brutaal, wat heel leuk is. En ze zijn ook nog eens sexy.'

WAT TE DOEN ALS ORANJE ER NIETS VAN BAKT EN JE VOOR EEN MAAND HEBT GEBOEKT?

Eerst Rio dus. Ook aanraders: de water-vallen van Iguazu, op het drielandpunt Argentinië, Paraguay, Brazilië. En mocht je behalve tijd ook geld over hebben: het eiland Fernando do Noronha, een van mooiste en meest ongerepte ter wereld. Tips van Lilian: de eilandjes Ilha Bela (tussen São Paulo en Rio) en Ilha Grande

(voor de kust van Rio) en de stranden in Bahia.' Nina: 'Zonsondergang vanaf de berg Arpoador in Rio. Veel mensen zitten dan op die berg en als de zon ondergaat, wordt er geklapt. Zo'n mooi moment.' Tot slot nog een tip van Nina: 'Geniet van Brazilië, maar wees wel voorzichtig met alle verleidingen in Rio. En hoewel de Brazilianen warm zijn, hou je hoofd erbij en vrij veilig!'

BASISKENNIS, ONTHOU DAT...

- 1 De spreektaal Portugees is (en nee, de meeste Brazilianen spreken geen Engels).
- 2 De munteenheid de real is (10 reaal = 3,30 euro).
- 3 Het land 205 keer groter is dan Nederland.
- 4 Het grotendeels op het Zuidelijk Halfrond ligt en het daar in juni hartje winter is. In de zuidelijke stad Porto Alegre, waar Oranje op 18 juni tegen Australië speelt, is het overdag dan nog altijd zo'n 20 graden ('s nachts 10), al regent het er gemiddeld zestien dagen deze maand. In Salvador, dat in het noordoosten ligt en waar Oranje op 13 juni begint tegen Spanje, is het zo'n 26 graden en regentijd.